

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка**

Факультет історії та географії

Кафедра географії, методики її навчання та туризму

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Марина ГРИНЬОВА

2023 р.

**ПРОГРАМА
і методичні рекомендації
до Атестаційного Екзамену
із професійно-предметної підготовки
014.07 Середня освіта (Географія)
на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за освітньою програмою «Середня освіта (Географія)»**

**Полтава
2023**

Укладачі:

Л. П. Вішнікіна – доктор педагогічних наук, професор,
А. А. Шуканова – кандидат педагогічних наук, доцент,
О. А. Федій – кандидат педагогічних наук, доцент,
В. В. Єрмаков – кандидат географічних наук

Узгоджена на засіданні кафедри географії, методики її навчання та туризму,
протокол № 6 від 28 листопада 2023 року.

Завідувач кафедри географії,
методики її навчання та туризму _____

Анжела ШУКАНОВА

Відповідає освітньо-професійній програмі «Середня освіта (Географія)»,
затвердженій вченою радою ПНПУ імені В. Г. Короленка 30.06.2020 року,
протокол № 16.

Гарант освітньо-професійної програми _____

Олександр ФЕДІЙ

Затверджена вченою радою факультету історії та географії Полтавського
національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка 5 грудня 2023
року, протокол № 5.

ЗМІСТ

1.	Програма Атестаційного Екзамену	4
2.	Критерії оцінювання результатів складання Атестаційного Екзамену	7
3.	Форма Атестаційного Екзамену	8
4.	Структура Атестаційного Екзамену	9
5.	Порядок оцінювання результатів Атестаційного Екзамену	10
6.	Джерела інформації, інструменти та обладнання, дозволені для використання в процесі складання Атестаційного Екзамену	11
7.	Програмовий зміст Атестаційного Екзамену	13
8.	Методичні рекомендації з підготовки до Атестаційного Екзамену	18
	8.1. Блок «Методика навчання географії»	18
	8.2. Блок «Фізична географія»	20
	8.3. Блок «Економічна та соціальна географія»	24
	8.4. Блок «Картографія та ГІС»	31
	8.5. Блок «Регіональна фізична географія та краєзнавство» ..	32
9.	Джерела інформації з підготовки до Атестаційного Екзамену ...	37

1. ПРОГРАМА АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Програмний результат навчання освітньої програми	Компоненти освітньої програми, спрямовані на перевірку результатів навчання	Засоби діагностики рівня досягнення результату навчання
ПРН1. Знати свої права і громадянські обов'язки, усвідомлювати цінності вільного (демократичного) суспільства та верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні, мати власну філософську позицію зі світоглядних питань.	П.21	Блок «Економічна та соціальна географія» 53,54,55,56,57,58,59,60
ПРН2. Знати та розуміти основні концепції, теорії та загальну структуру географічної науки, предмет її дослідження, місце і зв'язки в системі наук, етапи історії розвитку географії.	П.08, П.17, П.18, П.21	Блок «Регіональна фізична географія та краєзнавство» 70,71,72,73,74,75,76,77,78,79,80, 81,82,83,84,85,86,87 Блок «Економічна та соціальна географія» 31,32,53,54,55,56,57,58,59,60
ПРН3. Знати і вміти застосовувати географічну термінологію й номенклатуру у процесі характеристики природно-територіальних та суспільно-територіальних комплексів різних просторових рівнів.	П.09, П.15, П.16, П.17, П.18, П.19, П.21, П.22	Блок «Фізична географія» 27,28 Блок «Регіональна фізична географія та краєзнавство» 70,71,72,73,74,75,76,77,78,79,80, 81,82,83,84,85,86,87,88,89,90 Блок «Економічна та соціальна географія» 33,34,35,36,37,38,39,40,41,42,43, 44,45,46,47,48,49,50,51,52,53,54, 55,56,57,58,59,60
ПРН4. Пояснювати фізико-географічні і суспільно-географічні явища та процеси на глобальному, регіональному та локальному рівнях.	П.09, П.15, П.16, П.17, П.18, П.19, П.21, П.22	Блок «Фізична географія» 27,28 Блок «Регіональна фізична географія та краєзнавство» 70,71,72,73,74,75,76,77,78,79,80, 81,82,83,84,85,86,87,88,89,90 Блок «Економічна та соціальна географія» 33,34,35,36,37,38,39,40,41,42,43, 44,45,46,47,48,49,50,51,52,53,54, 55,56,57,58,59,60
ПРН5. Пояснювати зміни, які відбуваються у географічному середовищі під впливом антропогенних чинників, формулювати наслідки діяльності людини у довкіллі.	П.09, П.17, П.18, П.19, П.21, П.22	Блок «Регіональна фізична географія та краєзнавство» 70,71,72,73,74,75,76,77,78,79,80, 81,82,83,84,85,86,87,88,89,90 Блок «Економічна та соціальна географія» 36,37,38,39,40,41,42,43, 44,45,46,47,48,49,50,51,52,53,54, 55,56,57,58,59,60

ПРН6. Знати і застосовувати сучасні теоретичні та практичні основи методики навчання географії в середній школі на засадах компетентнісно орієнтованого підходу.	П.20	Блок «Методика навчання географії» 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10
ПРН 7. Знати і застосовувати психолого-педагогічні основи навчання і виховання учнів, педагогічної майстерності вчителя.	П.20	Блок «Методика навчання географії» 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10
ПРН 8. Уміти обробляти і аналізувати інформацію із різних джерел, використовувати інформаційні й комунікативні технології, оволодівати сучасними знаннями упродовж життя.	П.07, П.08, П.09, П.10, П.11, П.12, П.13, П.14, П.15, П.16, П.17, П.18, П.19, П.20, П.21, П.22	Блок «Методика навчання географії» 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10 Блок «Фізична географія» 11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21, 22,23,24,25,26,27,28,29,30 Блок «Картографія та ГІС» 61,62,63,64,65,66,67,68,69 Блок «Економічна та соціальна географія» 31,32,33,34,35,36,37,38,39,40,41,42, 43,44,45,46,47,48,49,50,51,52,53,54, 55,56,57,58,59,60 Блок «Регіональна фізична географія та краєзнавство» 70,71,72,73,74,75,76,77,78,79,80, 81,82,83,84,85,86,87,88,89,90
ПРН11. Пояснювати особливості Землі як планети і аналізувати склад і будову геосфер, характеризувати перебіг процесів, які в них відбуваються.	П.07, П.09, П.10, П.11, П.12, П.15, П.17, П.18	Блок «Фізична географія» 11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21, 22,23,24,25,26,27,28,29,30 Блок «Регіональна фізична географія та краєзнавство» 70,71,72,73,74,75,76,77,78,79,80, 81,82,83,84,85,86,87,88,89,90
ПРН12. Знати, розуміти і застосовувати основи наукових знань із геології, геоморфології, метеорології та гідрології, біогеографії та ландшафтознавства у процесі навчання географії в школі.	П.07, П.10, П.11, П.12, П.15, П.20	Блок «Методика навчання географії» 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10 Блок «Фізична географія» 11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21, 22,23,24,25,26,27,28,29,30
ПРН13. Знати, розуміти і застосовувати основи наукових знань із соціально-економічної географії України та світу і географії населення у процесі навчання	П.08, П.16, П.19, П.21, П.22	Блок «Економічна та соціальна географія» 31,32,33,34,35,36,37,38,39,40,41,42, 43,44,45,46,47,48,49,50,51,52,53,54, 55,56,57,58,59,60

географії в школі.		
ПРН14. Здійснювати відбір, аналіз, представлення і поширення географічної інформації щодо технологій виробництва та галузей світового господарства.	П.08, П.19, П.21, П.22	Блок «Економічна та соціальна географія» 31,32,36,37,38,39,40,41,42, 43,44,45,46,47,48,49,50,51,52,53,54, 55,56,57,58,59,60
ПРН15. Знати, розуміти і вміти застосовувати в професійній діяльності картографічний метод та елементи геоінформаційних технологій.	П.13, П.14	Блок «Картографія та ГІС» 61,62,63,64,65,66,67,68,69
ПРН 17. Застосовувати методи діагностування досягнень учнів, здійснювати педагогічний супровід процесів соціалізації та професійного самовизначення учнів, підготовки їх до свідомого вибору життєвого шляху.	П.20	Блок «Методика навчання географії» 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10
ПРН 18. Уміти аналізувати сучасні педагогічні технології та методики навчання географії з метою підвищення ефективності навчально-пізнавальної діяльності учнів, здійснювати аналіз і самоаналіз педагогічної діяльності.	П.20	Блок «Методика навчання географії» 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10
ПРН 20. Проектувати урочну, позаурочну та позашкільну навчально-виховну роботу вчителя на підґрунті краєзнавчого принципу навчання географії.	П.09, П.17, П.20	Блок «Методика навчання географії» 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10 Блок «Регіональна фізична географія та краєзнавство» 80,81,82,83,84,85,86,87,88,89,90
ПРН21. Уміти давати комплексні фізико-географічні характеристики зональних та азональних природно-територіальних комплексів різних просторових рівнів.	П.09, П.17, П.18	Блок «Регіональна фізична географія та краєзнавство» 70,71,72,73,74,75,76,77,78,79,80, 81,82,83,84,85,86,87,88,89,90

2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ СКЛАДАННЯ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Сума отриманих балів за результатами складання Атестаційного Екзамену	Значення оцінки	Рівень досягнення студентом програмних результатів навчання за освітню програмою «Середня освіта (Географія)»
90-100	відмінно	Студент демонструє високий рівень досягнення програмних результатів навчання, що засвідчує його безумовну готовність до подальшого навчання та професійної діяльності за фахом.
75-89	добре	Студент виявляє достатній рівень досягнення програмних результатів навчання, готовий до подальшого навчання та професійної діяльності за фахом.
60-74	задовільно	Студент виявляє мінімально достатній для подальшого навчання та професійної діяльності за фахом рівень досягнення програмних результатів навчання.
35-59	незадовільно	Рівень досягнення студентом програмних результатів навчання є недостатнім для подальшого навчання та професійної діяльності за фахом.
0-34		Результати навчання відсутні.

3. ФОРМА АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Атестаційний екзамен (далі АЕ) для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» проводиться в усній формі.

До пакета АЕ з професійної підготовки входять:

- витяг з протоколу засідання кафедри про затвердження білетів до АЕ;
- два комплекти білетів по 30 білетів у кожному.

Атестаційний Екзамен спрямовано на перевірку теоретичних знань та практичних вмінь, набутих студентами протягом навчання на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти із усіх освітніх компонентів професійної підготовки, засвоєння яких дозволяє скласти достатньо повне уявлення про сучасні географічні дослідження та методику навчання географії, закласти основи фахової компетентності майбутнього вчителя географії.

Кожен студент отримує індивідуальний екзаменаційний білет і відповідає на запитання в усній формі, попередньо занотовуючи основні положення відповіді письмово. Загальна сума балів, які студент може отримати на екзамені, складає 100.

Атестація професійної підготовки передбачає перевірку програмних результатів навчання (ПРН). Відповіді студентів повинні бути лаконічними та логічно структурованими. У процесі відповіді студент має продемонструвати здатність оперувати понятійно-термінологічним апаратом із дисциплін, що винесені на АЕ, доказово обґрунтовувати причинно-наслідкові зв'язки і закономірності щодо географічних об'єктів, процесів та явищ, демонструвати прикладні вміння із методики навчання географії.

Оцінка, виставлена комісією, оголошується прилюдно.

4. СТРУКТУРА АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Структуру завдань атестаційного екзаменаційного білету становлять три теоретичних питання із блоку професійної підготовки. Усього передбачено 30 атестаційних екзаменаційних білетів:

- перше питання білету із блоків «Фізична географія» і «Методика навчання географії»: «Загальне землезнавство», «Геологія з основами геоморфології», «Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства», «Метеорологія та гідрологія», «Основи ландшафтознавства та біогеографія», «Методика навчання географії»;
- друге питання білету із блоку «Економічна та соціальна географія»: «Основи теорії суспільної географії», «Географія населення з основами демографії», «Географія світового господарства», «Економічна та соціальна географія України», «Регіональна економічна та соціальна географія світу»;
- третє питання білету із блоків «Картографія та ГІС», «Регіональна фізична географія та краєзнавство»: «Картографія з основами топографії», «Інструментарій географічних інформаційних технологій», «Фізична географія України», «Фізична географія материків та океанів», «Географія Полтавщини».

Наприклад:

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1 **до атестаційного екзамену**

1. Формування емпіричних і теоретичних географічних знань учнів. Спланувати поетапне формування поняття на одному з уроків у 7-му класі
2. Дайте характеристику електроенергетиці світу та України і розкрийте її особливості сучасної територіальної організації.
3. Клімат Азії. Кліматоутворюючі чинники. Характеристика кліматичних поясів.

5. ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Критерії оцінювання знань, умінь і навичок студентів при складанні атестаційного екзамену

Зміст оцінки	Оцінка відповіді на питання за 100-бальною шкалою			Оцінка за чотири-бальною шкалою
	I питання	II питання	III питання	
	Б1	Б2	Б3	
Високий рівень компетентності з незначними недоліками, які не мають принципового значення	33	33	34	відмінно
Високий рівень компетентності з деякими недоліками	29	29	31	добре
Добрий рівень компетентності	26	26	28	
Посередній рівень компетентності з недоліками, достатній для професійної діяльності	24	24	26	задовільно
Достатньо-мінімальний рівень компетентності, допустимий для професійної діяльності	21	21	23	
Наявні окремі елементи правильної відповіді. Низький рівень компетентності, недопустимий для професійної діяльності	19	19	21	незадовільно
Відсутні елементи правильної відповіді. Низький рівень компетентності, недопустимий для професійної діяльності	6	6	6	

Порядок обчислення підсумкового балу за результатами складання атестаційного екзамену: підсумковий бал (ПБ) за відповідь студента на атестаційному екзамені є сумою балів, одержаних за відповідь на кожне окреме питання чи виконане завдання, і обчислюється так:

$$\text{ПБ} = \text{Б1} + \text{Б2} + \text{Б3}.$$

Отримане значення підсумкового балу переводиться у чотирибальну шкалу (*відмінно, добре, задовільно, незадовільно*).

6. ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ, ІНСТРУМЕНТИ ТА ОБЛАДНАННЯ, ДОЗВОЛЕНІ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ В ПРОЦЕСІ СКЛАДАННЯ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

БЛОК «МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ»

«Методика навчання географії»

1. Чинні навчальні програми з географії для закладів загальної середньої освіти.
2. Чинні освітні державні документи.
3. Підручники з географії для закладів загальної середньої освіти.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
5. Комплект шкільних географічних атласів.

БЛОК «ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ»

«Загальне землезнавство»

1. Фізична карта світу
2. Телурій.
3. Глобус

«Геологія з основами геоморфології»

1. Колекція «Гірські породи та мінерали»
2. Атлас вчителя
3. Карта «Будова земної кори»

«Метеорологія та гідрологія»

1. Атлас вчителя
2. Стінна карта кліматичних поясів.
3. Стінна фізична карта світу
4. Стінна карта океанів

«Основи ландшафтознавства та біогеографія»

1. Атлас вчителя
2. Карта «Природні зони»
3. Карта «Ґрунти світу»

«Географія ґрантів з основами ґрунтознавства»

1. Колекції: «Типи ґрунтів»

БЛОК «ЕКОНОМІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ»

«Основи теорії суспільної географії»

1. Атлас вчителя
2. Політична карта світу

«Географія населення з основами демографії»

1. Політична карта світу
2. Карта «Карта світу. Країни. Народи. Культури»

«Географія світового господарства»

1. Атлас вчителя
2. Політична карта світу

«Регіональна економічна та соціальна географія світу»

1. Політична карта Європи
2. Економічна карта Європи
3. Економічна карта Північної Америки
4. Економічна карта Євразії
5. Економічна карта Африки
6. Карта «Екологічні проблеми світу»

«Економічна та соціальна географія України»

1. Комплексний атлас України.
2. Національний атлас України.
3. Карта «Адміністративно-територіальний устрій України».
4. Економічна карта України.
5. Карта корисних копалин України.
6. Карта «Паливна промисловість України».
7. Карта «Транспорт України».
8. Карта «Сільське господарство України».

БЛОК «КАРТОГРАФІЯ ТА ГІС»

«Картографія з основами топографії»

1. Топографічні карти
2. Географічні атласи для учнів 7-го, 8-го класів

«Інструментарій географічних інформаційних технологій»

1. Відкрита ГІС SAGA

БЛОК «РЕГІОНАЛЬНА ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ ТА КРАЄЗНАВСТВО»

«Фізична географія материків та океанів»

1. Тектонічна карта світу.
2. Карта кліматичних поясів світу.
3. Природні зони світу.
4. Карта Світового океану.

«Фізична географія України»

1. Комплексний атлас України
2. Національний атлас України
3. Фізична карта України.
4. Тектонічна карта України
5. Кліматична карта України
6. Ґрунти України
7. Карта «Рослинний і тваринний світ України»
8. Колекції: «Типи ґрунтів»

«Географія Полтавщини»

1. Атлас Полтавської області.
2. Фізична карта Полтавської області.

7. ПРОГРАМОВИЙ ЗМІСТ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

БЛОК «МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ»

1. Формування емпіричних і теоретичних географічних знань учнів. Спланувати поетапне формування поняття на одному з уроків у 7-му класі
2. Географічні вміння й навички. Спроекувати фрагмент уроку, спрямованого на формування та застосування географічних вмінь (8-й клас)
3. Вербальні методичні прийоми навчання географії. Спроекувати фрагмент уроку із застосуванням вербальних методичних прийомів навчання у 6-му класі
4. Ілюстративно-демонстраційні методичні прийоми навчання географії. Спроекувати план фрагменту уроку із застосуванням електронної презентації у 7-му класі
5. Прикладні (практичні) методичні прийоми навчання географії. Спроекувати план фрагменту уроку із застосуванням прикладних методичних прийомів навчання у 8-му класі
6. Форми організації навчання географії. Форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках географії. Спроекувати план фрагменту уроку із застосуванням кооперованої форми навчально-пізнавальної діяльності учнів у 9-му класі
7. Інтерактивні форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів з географії. Спроекувати план фрагменту уроку із застосуванням взаємонавчання учнів у 7-му класі
8. Засоби навчання географії, їх функції та диференціація. Спроекувати план фрагменту уроку з фізичної географії (6-8 класи) із застосуванням географічних навчальних моделей
9. Сучасний підручник з географії. Прийоми роботи з підручником географії. Проаналізувати методичний апарат шкільного підручника з географії (на прикладі підручника для 8-го класу)
10. Контроль та корегування навчально-пізнавальної діяльності та навчальних досягнень учнів з географії. Спроекувати фрагмент уроку географії у 9-му класі «Поточний контроль та корегування навчальних досягнень учнів» (тема уроку за вибором студента)

БЛОК «ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ»

11. Характеристики орбітального руху Землі та його географічні наслідки. Схема обертання нашої планети навколо Сонця. Продемонструйте зміни пір року за допомогою телурія
12. Загальні закономірності географічної оболонки. Наведіть приклади прояву таких закономірностей на території материка Євразія
13. Внутрішні і зовнішні геосфери Землі. Літосфера. Створіть графічну модель внутрішньої будови Землі.
14. Рельєф Землі та різноманіття його форм. Схарактеризуйте морфоструктури Атлантичного океану.

15. Гідросфера. Води суходолу. Створіть графічну модель кругообігу води у природі.
16. Біосфера і біотичне різноманіття Землі. Окресліть напрямки збереження біотичне різноманіття.
17. Внутрішня будова Земні: геосфери Землі та їхні основні параметри
18. Тектонічні рухи земної кори та їхня класифікація
19. Коротка характеристика геологічної історії Землі
20. Генетична та розмірна класифікації рельєфу Землі. Покажіть приклади крупних одиниць цих класифікацій на фізичній карті світу
21. Геотектури та морфоструктури океанічного дна. Покажіть їх приклади в Атлантичному океані
22. Теорія тектоніки літосферних плит. Вплив їх рухів на процеси рельєфоутворення. Покажіть на тектонічній карті світу найбільші літосферні плити та форми рельєфу, характерних для контактних зон між літосферними плитами
23. Типи річного ходу температури приземного шару повітря та прилади для її вимірювання
24. Зональні ланки загальної циркуляції атмосфери. Схема атмосферної циркуляції на основі планетарного розподілу атмосферного тиску
25. Схарактеризуйте річковий стік та його показники. Назвіть основні типи живлення річок, наведіть приклади та покажіть на фізичній карті світу
26. Властивості води Світового океану: температура, солоність, прозорість. Поясніть причини різноманітності океанічних вод за їхніми властивостями
27. Основні географічні закономірності поширення біогеоценозів Землі. Наведіть приклади прояву кожної закономірності
28. Біогеоценози вологих лісів екваторіального, субекваторіального й тропічного поясів. Поясніть ключові зміни перелічених природних зон під дією природних та антропогенних чинників на сучасному етапі.
29. Жива фаза ґрунту, її складові частини і роль кожної у ґрунтоутворенні
30. Основні типи ґрунтів України

БЛОК «ЕКОНОМІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ»

31. Суспільна географія як наука про територіальну організацію суспільства та її форми, її місце в системі наук та її внутрішня диференціація
32. Типологічні характеристики території. Територіальні процеси
33. Дайте характеристику сучасній демографічній ситуації у світі та Україні.
34. Проаналізуйте напрямки демографічної політики в різних типах країн
35. Дайте характеристику сучасним типам поселення у світі та Україні. Назвіть позитивні та негативні наслідки урбанізації як глобального процесу.
36. Схарактеризуйте паливні ресурси світу та України, продемонструйте закономірності їх поширення.
37. Дайте характеристику електроенергетиці світу та України і розкрийте її особливості сучасної територіальної організації

38. Схарактеризуйте транспортні системи світу та України, розкрийте його значення у розвитку суспільства.

39. Поняття «глобальні проблеми людства», здійсніть класифікацію цих проблем. Вкажіть заходи для ліквідації негативних наслідків

40. Машинобудівельний комплекс світу

41. Агропромисловий комплекс (агробізнес) світу: сутність, тенденції та перспективи розвитку

42. Політична карта світу. Сучасна типологія країн світу

43. Схарактеризуйте особливості демографічних та урбанізаційних процесів, розміщення населення в Європі та розкрийте зміст понять: урбанізація, субурбанізація, рурбанізація, джентрифікація.

44. Назвіть промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію та охарактеризуйте особливості сучасного постіндустріального розвитку США. Покажіть на карті промислові райони, технополіси, фінансові центри країни

45. Схарактеризуйте особливості демографічної ситуації та розселення населення Японії. Проаналізуйте статево-вікову піраміду населення Японії. Вкажіть спільні риси населення Японії та інших високорозвинених країн

46. Оцініть природно-ресурсний потенціал Китаю. Спираючись на знання природних умов Китаю, поясніть спеціалізацію сільського господарства країни

47. Особливості галузевої і територіальної структури господарства країн Африки та причини їх соціально-економічної відсталості. Покажіть на карті країни і регіони Африки, де найбільш гостро проявляються проблеми знелісення та опустелення

48. Комплексна економіко-географічна характеристика Німеччини

49. Комплексна економіко-географічна характеристика Індії

50. Комплексна економіко-географічна характеристика Австралії. Позитивні та негативні наслідки діяльності ТНК в Австралії

51. Комплексна економіко-географічна характеристика Польщі

52. На прикладі Бразилії охарактеризуйте особливості структури економіки країни, що розвивається, позитивні та негативні економічні та екологічні наслідки глобалізації.

53. Економіко-географічне положення України. Україна на карті світу.

54. Адміністративно-територіальний устрій та історико-географічні особливості формування території

55. Металургійний комплекс України

56. Структура сільського господарства України

57. Природно-ресурсний потенціал України.

58. Чисельність та розселення населення України.

59. Хімічна та лісова промисловість України.

60. Транспортний комплекс України.

БЛОК «КАРТОГРАФІЯ ТА ГІС»

61. Географічна карта: властивості, функції, основні елементи

62. Тематичні карти та елементи її змісту

63. Географічний зміст топографічної карти. Масштаб карти.
64. Топографічна карта та її практичне значення.
65. Географічно-інформаційні системи і технології: основні поняття та сфера застосування
66. Складові географічно-інформаційних систем
67. Растрові та векторні моделі просторових даних.
68. Картографічні проєкції в роботі з ГІС.
69. Відкрита ГІС SAGA (System for Automated Geoscientific Analyses).

БЛОК «РЕГІОНАЛЬНА ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ ТА КРАЄЗНАВСТВО»

70. Схарактеризуйте властивості вод Тихого океану: розподіл температури та солоності вод на поверхні океану та з глибиною
71. Проаналізуйте вплив кліматотвірних чинників Європи. Кліматичне районування Європи
72. Історія формування території Північної Америки. Основні етапи горотворення. Вплив четвертинних зледенінь на формування рельєфу материка
73. Внутрішні води Північної Америки: річки, озера, болота, підземні води, льодовики та багаторічна мерзлота
74. Фізико-географічне районування Південної Америки. Комплексна фізико-географічна характеристика Амазонії
75. Фізико-географічна характеристика природних зон Африки
76. Своєрідність флори і фауни Австралії, вплив на них антропогенного чинника
77. Клімат Азії. Кліматоутворюючі чинники. Характеристика кліматичних поясів.
78. Комплексна фізико-географічна характеристика Антарктиди.
79. Внутрішні води Азії.
80. Найбільші геотектонічні структури в межах території України. Обґрунтуйте співвідношення між найбільшими геотектонічними структурами і великими формами рельєфу
81. Корисні копалини, їхня класифікація. Поясніть закономірності поширення різних груп корисних копалин (у залежності від приуроченості до геотектонічних структур і віку геологічних комплексів) на прикладі території України)
82. Дайте оцінку родючості ґрунтів на території України. Наведіть вдалі приклади меліорації та охорони ґрунтів
83. Сучасні ландшафти України, поширення типів і підтипів. Схарактеризуйте один із типів сучасних ландшафтів, їх екологічні проблеми, обґрунтуйте заходи щодо їх охорони і раціонального природокористування
84. Аналіз прояву основних кліматотвірних чинників: сонячної радіації і атмосферної циркуляції у межах України. Поясніть, як атмосферна циркуляція впливає на погоду Полтави в день складання кваліфікаційного іспиту
85. Надайте характеристику типів живлення та водного режиму річок України. Охарактеризуйте географію, а також гідрографічні та гідрологічні характеристики ключових річкових басейнів в межах України

86. Охарактеризуйте фізико-географічне розташування Чорного й Азовського морів. Проаналізуйте особливості природи морів України за типовим планом характеристики

87. Визначте особливості ключових типів рослинності України, охарактеризуйте чинники, що впливають на їх формування та географію поширення. З'ясуйте закономірності поширення флори і фауни по території України.

88. Рельєф, геологічна будова, корисні копалини Полтавщини. Геоморфологічна характеристика

89. Клімат та внутрішні води Полтавської області

90. Промисловість Полтавщини

8. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПІДГОТОВКИ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

БЛОК «МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ»

«МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ»

1. Формування емпіричних і теоретичних географічних знань учнів. Спланувати поетапне формування поняття на одному з уроків у 7-му класі. Географічні знання учнів. Емпіричні знання (уявлення, факти, у тому числі географічна номенклатура). Види географічних фактів та методичні особливості їх вивчення. Географічна номенклатура як засіб формування просторового мислення учнів.

Теоретичні знання (поняття, причинно-наслідкові зв'язки, закономірності, гіпотези і теорії). Алгоритми формування географічних понять, причинно-наслідкових зв'язків та закономірності. Роль діяльнісного навчання у процесі формування теоретичних знань.

2. Географічні вміння й навички. Спроекувати фрагмент уроку, спрямованого на формування та застосування географічних вмінь (8-й клас). Різновиди географічних вмінь (навчальні, прикладні, картографічні, геоінформаційні, графічно-знакового моделювання). Алгоритми формування географічних умінь. Методика формування географічних умінь в учнів.

3. Вербальні методичні прийоми навчання географії. Спроекувати фрагмент уроку із застосуванням вербальних методичних прийомів навчання у 6-му класі. Поняття «методичні прийоми навчання географії». Різновиди вербальних методичних прийомів: розповідь, пояснення, шкільна лекція, інструктаж, бесіда, дискусія або диспут, аналітична робота з текстом підручника. Дидактичні вимоги до застосування вербальних методичних прийомів.

4. Ілюстративно-демонстраційні методичні прийоми навчання географії. Спроекувати план фрагменту уроку із застосуванням електронної презентації у 7-му класі. Поняття «методичні прийоми навчання географії». Різновиди ілюстративно-демонстраційних методичні прийоми навчання географії: ілюстрування, демонстрування, демонстраційний дослід. Дидактичні вимоги до застосування ілюстративно-демонстраційних методичних прийомів.

5. Прикладні (практичні) методичні прийоми навчання географії. Спроекувати план фрагменту уроку із застосуванням прикладних методичних прийомів навчання у 8-му класі. Поняття «методичні прийоми навчання географії». Різновиди прикладних методичні прийоми навчання географії: вправа, експеримент, лабораторний дослід, спостереження. Дидактичні вимоги до застосування прикладних методичних прийомів.

6. Форми організації навчання географії. Форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках географії. Спроекувати план фрагменту уроку із застосуванням кооперованої форми навчально-пізнавальної діяльності учнів у 9-му класі. Форми організації

навчального процесу з географії у закладах середньої освіти: урочна, позаурочна, позашкільна. Форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках географії та їхні різновиди: індивідуальна, фронтальна, парна, групова та кооперована.

7. Інтерактивні форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів з географії. Спроекувати план фрагменту уроку із застосуванням взаємонавчання учнів у 7-му класі. Інтерактивне навчання географії: сутність, види та методичні особливості організації. Визначальні риси інтерактивного режиму організації навчання належать: 1) суб'єкт-суб'єктні стосунки між вчителем і учнями, за яких вони є рівноправними й рівнозначними суб'єктами; 2) постійна активна взаємодія всіх учнів; 3) співнавчання й взаємонавчання учнів між собою; 4) відсутність домінування одного учасника навчального процесу над іншим й однієї думки над іншою. Комунікативній моделі формування географічних знань і вмінь.

8. Засоби навчання географії, їх функції та диференціація. Спроекувати план фрагменту уроку з фізичної географії (6-8 класи) із застосуванням географічних навчальних моделей. Система застосування засобів навчання. Класифікація засобів навчання. Роль засобів навчання в процесі вивчення географії. Використання натуральних об'єктів на уроках географії. Застосування приладів та інструментів. Навчальні моделі у системі засобів навчання географії. Дидактичні можливості застосування картин і малюнків. Карта – найважливіший вид навчальних моделей. Картографічно-геоінформаційні моделі. Систематизація навчальних карт. Навчальні функції карти.

9. Сучасний підручник з географії. Прийоми роботи з підручником географії. Проаналізувати методичний апарат шкільного підручника з географії (на прикладі підручника для 8-го класу). Сучасний підручник з географії. Функції підручника з географії. Структура шкільного підручника. Текстовий компонент підручника: основний текст, додатковий та пояснювальний текст. Позатекстовий компонент підручника: навчальні запитання й завдання, апарат організації засвоєння навчального матеріалу, апарат орієнтування, ілюстративний матеріал. Навчальні моделі у змісті підручників географії, значення картографічних матеріалів. Різномірні типи запитань і завдань.

10. Контроль та корегування навчально-пізнавальної діяльності та навчальних досягнень учнів з географії. Спроекувати фрагмент уроку географії у 9-му класі «Поточний контроль та корегування навчальних досягнень учнів» (тема уроку за вибором студента). Функції перевірки та оцінювання (контролю) навчальних досягнень учнів: діагностична, мотиваційна, стимулююча, освітня, коригувальна, розвивальна, контролююча, інформаційна, виховна. Характеристика та аналіз дидактичних видів, організаційних форм і способів контролю навчально-пізнавальної діяльності учнів та її результатів. Дидактичні види контролю: попередній, поточний, тематичний (періодичний), підсумковий. Організаційні форми контролю: фронтальна, індивідуальна, групова, диференційовано-групова. Способи

контролю: усний, письмовий, графічний, картографічний та комп'ютерний. Традиційні та нетрадиційні прийоми контролю та самоконтролю учнів.

БЛОК «ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ»

«ЗАГАЛЬНЕ ЗЕМЛЕЗНАВСТВО»

11. Характеристики орбітального руху Землі та його географічні наслідки. Схема обертання нашої планети навколо Сонця. Продемонструйте зміни пір року за допомогою телурія. Параметри орбітального руху Землі (швидкість, довжина орбіти, період обертання – зоряний рік, відстань від Сонця, афелій, перигелій тощо) . Визначні дати: дні рівнодення і сонцестояння. Географічні наслідки обертання Землі навколо Сонця: зміна пір року, пояси освітленості, рік – природна одиниця часу.

Характеристика пір року починаючи з визначних дат - днів рівнодення або сонцестояння з виставленням на телурії відповідного положення Землі за таким планом: положення земної осі (нахилена північним чи південним кінцем до Сонця, нейтральне положення), на якій широті Сонце стоїть в зеніті; висота Сонця в північній та південній кулях (найбільша, найменша, середня за рік); положення термінатора; тривалість дня і ночі північній та південній півкулях? (найбільша, найменша, середня за рік); на яких широтах полярний день і полярна ніч. На основі характеристики висновок про причини приходу певної пори року, виходячи з висоти Сонця та тривалості світлового дня.

12. Загальні закономірності географічної оболонки. Наведіть приклади прояву таких закономірностей на території материка Євразія. Закономірності географічної оболонки: цілісності, дискретності, кругообігів речовини та перетворення енергії, ритмічності, зональності, азональності, полярної асиметрії, неперервності та нерівномірності розвитку.

В Євразії закономірність цілісності через взаємовплив природних компонентів, дискретність через наявність окремих фізико-географічних об'єктів (форм рельєфу, водних об'єктів тощо), зональність через зміну географічних поясів, природних зон та природних компонентів з півночі на південь, азональність через п'ять секторів та зміну кліматичних умов. типів рослинності, типів ґрунтів із заходу на схід, полярна асиметрія через протиставлення материка океанічній ділянці на аналогічних широтах південної півкулі, ритмічності через добову та сезонну ритміку у різних природних зонах.

13. Внутрішні і зовнішні геосфери Землі. Літосфера. Створіть графічну модель внутрішньої будови Землі. Поняття про внутрішні і зовнішні сфери Землі. Внутрішня будова Землі. Внутрішні геосфери та їх відмінності. Методи дослідження внутрішньої будови Землі. Ядро і мантія Землі. Будова літосфери. Земна кора та типи земної кори. Рухи літосферних плит та їх наслідки. Платформи та рухливі пояси земної кори. Внутрішні процеси, що зумовлюють зміни в земній корі та на поверхні земної кулі. Рухи земної кори. Землетруси, правила поведінки під час землетрусу. Вулканізм і вулкани, гейзери. Сейсмічні пояси Землі.

14. Рельєф Землі та різноманіття його форм. Схарактеризуйте морфоструктури Атлантичного океану. Поняття «рельєф» та «фактори рельєфоутворення». Внутрішні сили, що формують рельєф Землі. Зовнішні процеси, що зумовлюють зміни земної поверхні. Рельєф суходолу та основні його форми (за висотою, за будовою). Особливості рельєфу дна Світового океану: материкова окраїна (шельф, материковий схил, материкове підніжжя), ложе океану, серединно-океанічні хребти, перехідні зони, зв'язок тектонічної будови та руху літосферних плит і рельєфу Землі. Екзогенні процеси та рельєф. Унікальні форми рельєфу земної кулі, їх охорона. Вплив господарської діяльності людини на рельєф земної поверхні.

15. Гідросфера. Води суходолу. Створіть графічну модель кругообігу води у природі. Поняття про гідросферу і її складові. Кругообіг води та його ланки. Різноманіття внутрішніх вод суходолу. Загальні закономірності розподілу поверхневого стоку на Землі. Ріки та річкові системи, річкові басейни. Основні характеристики річок: живлення, водний режим. Робота річок. Озера, їх різноманітність за площею, походженням озерних улоговин, солоністю. Болота, особисті їх утворення та поширення. Льодовики, багаторічна мерзлота та їх поширення на Землі. Штучні водойми і водотоки. Підземні води, умови їх утворення і залягання в земній корі. Екологічні проблеми вод суходолу.

16. Біосфера і біотичне різноманіття Землі. Окресліть напрямки збереження біотичне різноманіття. Поняття про біосферу та її межі. Еволюція біосфери. Різноманіття речовини біосфери. Внесок В. Вернадського у розвиток вчення про біосферу. Сутність вчення Вернадського про ноосферу. Різноманіття речовини біосфери. Поширення життя на Землі. Ґрунтовий покрив, чинники його формування. Рослинний світ. Тваринний світ. Форми співіснування живих організмів. Біологічний кругообіг органічної речовини у природі. Проблема збереження біотичного різноманіття світу.

«ГЕОЛОГІЯ З ОСНОВАМИ ГЕОМОРФОЛОГІЇ»

17. Внутрішня будова Землі: геосфери Землі та їхні основні параметри. Оболонки і розмежувальні поверхні твердого тіла Землі. Структура, агрегатний, хімічний та речовинний склад ядра і мантії Землі. Земна кора і літосфера. Вертикальна неоднорідність земної кори. Хімічний та речовинний склад, потужність, властивості різних шарів земної кори. Горизонтальна неоднорідність та структурні елементи земної кори: континентальна, океанічна, субконтинентальна і субокеанічна.

18. Тектонічні рухи земної кори та їхня класифікація. Сутність, основні причини виникнення та класифікація тектонічних рухів. Загальні властивості тектонічних рухів. Коливні, складчасті, розривні тектонічні рухи. Поверхневі, глибинні, надглибинні та планетарні тектонічні рухи. Давні, новітні, сучасні тектонічні рухи. Вплив тектонічних рухів на формування рельєфу.

19. Коротка характеристика геологічної історії Землі. Періодизація історії Землі. Основні риси геологічного розвитку Землі в докембрії. Геологічна

історія Землі в палеозойську еру. Основні риси геологічного розвитку земної кори в мезозої. Геологічна історія Землі в кайнозойську еру.

20. Генетична та розмірна класифікації рельєфу Землі. Покажіть приклади крупних одиниць цих класифікацій на фізичній карті світу. Класифікація форм рельєфу за розмірами. Планетарні форми рельєфу, мега-, макро-, мезо-, мікро- та наноформи рельєфу. Ендогенні процеси рельєфоутворення. Екзогенні процеси рельєфоутворення. Генетична класифікація форм рельєфу. Поняття про геотектури, морфоструктури, морфо скульптури.

21. Геотектури та морфоструктури океанічного дна. Покажіть їх приклади в Атлантичному океані. Геотектури дна океану. Підводна окраїна материків, перехідна зона, ложе океану, серединно-океанічні хребти. Особливості прояву ендогенних процесів на дні океану.

Морфоструктури океанічного дна. Шельф, материковий схил, материкове підніжжя, улоговини окраїнних морів, острівні дуги, глибоководні жолоби, абісальні вали та підняття, горбисті масиви, фланги серединно-океанічних хребтів, рифтові гряди, рифтові долини.

22. Теорія тектоніки літосферних плит. Вплив їх рухів на процеси рельєфоутворення. Покажіть на тектонічній карті світу найбільші літосферні плити та форми рельєфу, характерних для контактних зон між літосферними плитами. Гіпотеза “дрейфу материків” А. Вегенера. Теорія тектоніки літосферних плит. Великі літосферні плити, їх межі. Конвергенція та дивергенція літосферних плит. Поняття про спрединг та субдукцію. Вплив рухів літосферних плит на прояви ендогенних процесів рельєфоутворення. Закономірності розміщення геотектур 2-го порядку на суходолі (гори та рівнини) та геотектур 2-го порядку на океанічному дні (підводна окраїна материків, перехідна зона, ложе океану, серединно-океанічні хребти) стосовно меж літосферних плит.

«МЕТЕОРОЛОГІЯ ТА ГІДРОЛОГІЯ»

23. Типи річного ходу температури приземного шару повітря та прилади для її вимірювання. Річний хід температури повітря, його показники. Зміна річної амплітуди температури повітря з широтою. Типи річного ходу температури повітря: екваторіальний, субекваторіальний, субтропічний, тропічний, субекваторіальний, екваторіальний. Підтипи річного ходу температури повітря: материковий та океанічний.

Прилади для вимірювання температури повітря: ртутні термометри – строковий, мінімальний, максимальний; термометр-пращ, термограф.

24. Зональні ланки загальної циркуляції атмосфери. Схема атмосферної циркуляції на основі планетарного розподілу атмосферного тиску. Тропічна, помірна та полярна ланки атмосферної циркуляції зонального характеру. Переважаючі вітри. Пасати. Західний перенос вітрів у помірній ланці, східний перенос у полярній ланці атмосферної циркуляції. Субширотні зони планетарного розподілу атмосферного тиску. Схема загальної циркуляції

атмосфери без урахування впливу підстильної поверхні та без прив'язки до сезонів.

25. Схарактеризуйте річковий стік та його показники. Назвіть основні типи живлення річок, наведіть приклади та покажіть на фізичній карті світу. Складові річкового стоку Основні кількісні характеристики стоку води. Чинники, від яких залежить величина річкового стоку. Джерела живлення річок. Класифікація водного режиму річок. Водний режим річок, його фази. Екстремуми річкового стоку. Дощове, снігове, підземне, льодовикове та змішане живлення річок.

26. Властивості води Світового океану: температура, солоність, прозорість. Поясніть причини різноманітності океанічних вод за їхніми властивостями. Хімічний склад океанічної води. Водний і сольовий баланси. Розчинені у воді гази. Теплові властивості морської води. розподіл температур в океанах і морях. Густина морської води. Тиск океанічної води та його зміна з глибиною. Прозорість води в океані. Колір води океанів та морів.

«ОСНОВИ ЛАНДШАФТОЗНАВСТВА ТА БІОГЕОГРАФІЯ»

27. Основні географічні закономірності поширення біогеоценозів Землі. Наведіть приклади прояву кожної закономірності. А) широтна зональність зумовлена пристосуванням рослинності до зміни у співвідношенні тепла й вологи від полюсів до екватора; Б) висотна поясність зумовлена зміною клімату з підняттям по схилах гір, та різною експозицією схилів; В) секторність, зумовлена зміною континентальності клімату в межах однієї природної зони (від узбережжя океанів – углиб материків); Г) інтразональність – поширення рослинності у межах зони в залежності не від атмосферного зволоження, а від достатнього ґрунтового зволоження (болота, заплавні луки тощо), або від поширення певних гірських порід (рослинність пісків, карбонатних відкладів, кам'янистих ділянок). Д) екстразональна рослинність поширена на невеликих ділянках у межах «чужої» природної зони, на яких існують для неї сприятливі умови (ділянки мішаних лісів на надзаплавних терасах лісостепової й степової зон; ділянки степової рослинності в зоні тайги Південного Сибіру, мішаних лісів – на перших надзаплавних терасах річкових долин лісостепу).

28. Біогеоценози вологих лісів екваторіального, субекваторіального й тропічного поясів. Поясніть ключові зміни перелічених природних зон під дією природних та антропогенних чинників на сучасному етапі. Екваторіальні вічнозелені ліси. Субекваторіальні й тропічні вічнозелені ліси. Субекваторіальні напіввічнозелені (напівлистопадні) ліси. Температура повітря, кількість атмосферних опадів, ключові типи ґрунтів, рослинний та тваринний світ.

«ГЕОГРАФІЯ ҐРУНТІВ З ОСНОВАМИ ҐРУНТОЗНАВСТВА»

29. Жива фаза ґрунту, її складові частини і роль кожної у ґрунтоутворенні. Характер рослинності. Мікроорганізми відіграють важливу

роль у процесах ґрунтоутворення. Кількість і склад мікрофлори. Ґрунтова фауна. Роль тварин в ґрунтоутворному процесі.

30. Основні типи ґрунтів України. Умови формування і поширення основних типів ґрунтів України. Характеристика профілю основних типів ґрунтів. Зональні типи ґрунтів України. Азональні типи ґрунтів України.

БЛОК «ЕКОНОМІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ»

«ОСНОВИ ТЕОРІЇ СУСПІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ»

31. Суспільна географія як наука про територіальну організацію суспільства та її форми, її місце в системі наук та її внутрішня диференціація. Поняття про теоретичні основи суспільної географії. Проблема єдиної географії. Об'єкт і предмет пізнання. Визначення науки. Поняття територіальної організації суспільства. Функції суспільної географії. Теоретико-пізнавальні, управлінсько-перетворювальні і прогностичні функції суспільної географії. Роль суспільної географії у вирішенні теоретичних і прикладних проблем суспільства. Завдання суспільної географії. Проблеми і перспективи розвитку.

Місце суспільної географії в оточуючому світі. Суспільна географія в системі наук: географічних, економічних, соціологічних. Суспільна географія і регіональна економіка, регіональна соціологія. Зв'язок суспільної географії з історичними науками, демографією, етнографією, статистикою та ін. Інтеграційний потенціал суспільної географії. Внутрішня єдність суспільної географії. Диференціація суспільної географії: теоретична, галузева і регіональна.

32. Типологічні характеристики територій. Територіальні процеси. Територіальні відношення. Поняття географічного положення. Види географічного положення. Економіко-географічне положення. Суспільно-географічне положення. Функції територій. Економічні функції територій. Соціальні функції територій. Політичні функції територій. Екологічні функції територій. Інформаційні функції територій. Територіальні процеси. Процеси симпліфікації. Поселенські симплекси. Підприємство, заклад, установа як симплекси. Процеси регіоналізації. Регіональна політика. Процеси країноформування. Типізація і класифікація держав. Процеси геопросторової інтеграції. Процеси територіальної агломерації. Процеси геопросторового комплексо- і системоформування. Національний комплекс.

«ГЕОГРАФІЯ НАСЕЛЕННЯ З ОСНОВАМИ ДЕМОГРАФІЇ»

33. Дайте характеристику сучасній демографічній ситуації у світі та Україні. Демографічні процеси. Відтворення населення світу та України. Типи відтворення. Чисельність населення і його динаміка у світі та Україні. Історична динаміка чисельності населення. Закони народонаселення. Природний і механічний рух населення. Показники народжуваності, смертності та природного приросту.

34. Проаналізуйте напрямки демографічної політики в різних типах країн. Демографічна політика. Концепція демографічного переходу. Демографічна ситуація. Методи державного управління демографічними процесами. Демографічний вибух та демографічна криза. Напрями та засоби демографічної політики в різних типах країн.

35. Дайте характеристику сучасним типам поселення у світі та Україні. Назвіть позитивні та негативні наслідки урбанізації як глобального процесу. Поняття «розселення населення». Основні форми розселення у світі. Типи населених пунктів. Поняття «місто». Урбанізація та її наслідки. Міські агломерації. Мегалополіси. Сільське розселення.

«ГЕОГРАФІЯ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА»

36. Схарактеризуйте паливні ресурси світу та України, продемонструйте закономірності їх поширення. Значення паливних ресурсів у розвитку суспільства. Види паливних ресурсів. Закономірності поширення паливних ресурсів у світі та Україні. Вугільні басейни світу та України. Нафтогазоносні басейни у світі та Україні.

37. Дайте характеристику електроенергетиці світу та України і розкрийте її особливості сучасної територіальної організації. Типи електростанцій. Теплоенергетика світу та України. Атомна енергетика світу та України. Гідроенергетика світу та України. Альтернативні джерела енергії та типи електростанцій. Територіальна організація електроенергетики світу та України

38. Схарактеризуйте транспортні системи світу та України, розкрийте його значення у розвитку суспільства. Види транспорту. Сухопутний, водний і повітряний транспорт. Класифікація транспорту. Типи транспортних систем у світі. Перспективи розвитку видів транспорту.

39. Поняття «глобальні проблеми людства», здійсніть класифікацію цих проблем. Вкажіть заходи для ліквідації негативних наслідків. Сутність глобальних проблем людства. Характеристика основних глобальних проблем людства у системі «людина – природа». Характеристика основних глобальних проблем людства у системі «людина – суспільство». Основні заходи по ліквідації негативних наслідків впливу людини на природу. Основні заходи по вирішенню соціально-економічних проблем у світі.

40. Машинобудівельний комплекс світу. Значення машинобудування у розвитку країн та регіонів. Структура машинобудівного комплексу. Територіальна організація важкого машинобудування. Територіальна організація виробництва середнього машинобудування. Територіальна організація виробництва точних машин. Технологічні процеси виробництва автомобілів. Перспективи розвитку галузі.

41. Агропромисловий комплекс (агробізнес) світу: сутність, тенденції та перспективи розвитку. Поняття АПК, агробізнес. Фактори розвитку сільськогосподарського виробництва. Перспективи розвитку агробізнесу. Вирощування зернових культур. Вирощування технічних культур. Садівництво

і виноградарство. Вирощування тропічних культур. Вирощування ВРХ. Свинарство. Вівчарство. Птахівництво. Інші галузі тваринництва.

42. Політична карта світу. Сучасна типологія країн світу. Основні елементи політичної карти світу: території, країни, держави. Головні кількісні та якісні зміни на політичній карті світу. Основні критерії виділення типів країн. Типізація за формою правління. Типізація за територіальним устроєм. Типізація за рівнем соціально-економічного розвитку.

«РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ СВІТУ»

43. Схарактеризуйте особливості демографічних та урбанізаційних процесів, розміщення населення в Європі та розкрийте зміст понять: урбанізація, субурбанізація, рурбанізація, джентрифікація. Вікова та статева структура населення Європейського регіону. Національна, мовна та релігійна структура населення. Причини високої густоти населення та високого рівня урбанізації в Європі. Особливості процесів урбанізації в Європі. Чинники, що спричиняють коливання густоти населення в межах регіону. Система розселення в регіоні.

Урбанізація, субурбанізація, рурбанізація, джентрифікація – зміст понять, позитивні та негативні наслідки.

44. Назвіть промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію та охарактеризуйте особливості сучасного постіндустріального розвитку США. Покажіть на карті промислові райони, технополіси, фінансові центри країни. США – високорозвинена постіндустріальна країна. Основні риси сучасного господарства. Промисловість – високорозвинена і диверсифікована (енергетика, загальне, транспортне і електротехнічне машинобудування, видобуток корисних копалин, хімічна та харчова промисловість). Високотехнологічні виробництва. Промислові пояси. Найбільші технополіси: Силіконова (Кремнієва) долина, «Дорога №128», «Ролі», «Лос-Аламос», «Силіконовий рукав» (штат Луїзіана), «Силіконовий ліс» (Портленд), «Силіконові передгір'я» (Сакраменто), «Коридор технології» (Арканзас), «Долина роботів» (Флорида). Найбільшими фінансові центри США та світу: Нью-Йорк, Вашингтон, Сан-Франциско, Бостон.

45. Схарактеризуйте особливості демографічної ситуації та розселення населення Японії. Проаналізуйте статеву-вікову піраміду населення Японії. Вкажіть спільні риси населення Японії та інших високорозвинених країн. Населення Японії: кількість, густина, демографічна ситуація. Особливості розміщення населення, найбільші міста, агломерації, мегалополіс Токайдо. Проаналізуйте віковий склад населення та демографічну ситуацію на підставі аналізу статево-вікової піраміди Японії. Вкажіть спільні риси демографічної ситуації, статево-вікової структури населення Японії та інших високорозвинених країн.

46. Оцініть природно-ресурсний потенціал Китаю. Спираючись на знання природних умов Китаю, поясніть спеціалізацію сільського господарства країни. Характеристика природно-ресурсного потенціалу: земельний фонд, дефіцит орних земель, рельєф і кліматичні ресурси, лісові

ресурси, великі запаси корисних копалин, потужні гідроресурси, можливості щодо освоєння ресурсів океану. Китай – велика сільськогосподарська країна. Сільськогосподарські зони Китаю: зона богарного землеробства і тваринництва північної частини Східного Китаю; зона рисосіяння, субтропічних і тропічних культур південної частини Східного Китаю; зона пасовищного скотарства й оазисного землеробства в Північно-Західному Китаї; високогірна зона Цінхаю і Тибету.

47. Особливості галузевої і територіальної структури господарства країн Африки та причини їх соціально-економічної відсталості. Покажіть на карті країни і регіони Африки, де найбільш гостро проявляються проблеми знелісення та опустелення. Трансформація економіки країн Африки у постколоніальний період. Гіпертрофований розвиток галузей гірничовидобувної промисловості і галузей з переробки сільськогосподарської сировини. Монотоварний тип господарства. Залежність господарства від зовнішнього ринку. Два сектори економіки: внутрішній і експортний. Динаміка економічного розвитку. Проблема сталого економічного розвитку. Нерівномірність темпів економічного зростання. Залежність економічного зростання від відкриття і освоєння нових корисних копалин, кон'юнктури світових цін на аграрну і мінеральну сировину. Масштаби і напрями структурних зрушень в господарських комплексах африканських держав. Екологічні проблеми країн зони Сахелю та країн на південь від Сахари.

48. Комплексна економіко-географічна характеристика Німеччини. Суспільно-географічне положення. Оцінка природних умов і ресурсів. Населення, міста. Господарство країни. Географія провідних галузей. Зовнішньоекономічні зв'язки. Місце Німеччини у Європейському і світовому господарстві. Характеристика суспільно-географічних районів країни. Північ. Північний Рейн-Вестфалія. Проблеми Руру. Прирейнський Південний Захід. Баварія. Саксонія і Тюрингія. Бранденбург і Берлін.

49. Комплексна економіко-географічна характеристика Індії. Адміністративний поділ Індії. Суспільний лад і державний устрій. Півострівний характер географічного положення. Залежність господарства від ПРП. Рельєф. Характеристика елементів рельєфу. Гімалаї. Індо-Ганська низовина. Плоскогір'я Декан. Контрастність в господарському освоєнні території. Населення. Індоарійці і дравіди. Сучасна демографічна політика. Нерівноправне положення жінок. Народи індоєвропейської мовної сім'ї. Урбанізація. Бомбейська і Калькутська агломерації. Структура господарства. Рівень розвитку промисловості. Структура промисловості. Індія – один з найбільших у світі виробників кам'яного вугілля і залізної руди. Структура і географія обробної промисловості. Сільське господарство. Галузева структура сільського господарства. Рис – головна продовольча культура. Залежність обсягів виробництва і експорту плантаційних культур від потреб зовнішнього ринку. Територіальні відмінності Індії.

50. Комплексна економіко-географічна характеристика Австралії. Позитивні та негативні наслідки діяльності ТНК в Австралії. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в міжнародному

поділі праці. Система розселення. Українська діаспора в Австралії. Особливості сучасного розвитку країни. Домінуючі складові третинного сектору. Виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Географія вторинного та третинного секторів господарства. Характерні риси просторової організації виробництва товарів та послуг. Зовнішні економічні зв'язки, міжнародні зв'язки України з Австралією.

51. Комплексна економіко-географічна характеристика Польщі. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці. Система розселення. Прискорений розвиток третинного сектору, сучасна транспортна система країни. Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Спеціалізація аграрного сектору. Характерні риси просторової організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Польщею.

52. На прикладі Бразилії охарактеризуйте особливості структури економіки країни, що розвивається, позитивні та негативні економічні та екологічні наслідки глобалізації. Бразилія (Федеративна Республіка Бразилія) – нова індустріальна країна з величезним економічним потенціалом. Особливості економічного розвитку та секторної структури господарства. Бразилія – індустріально-аграрна країна. Домінуючі складники економіки країни: первинний сектор (Видобувна промисловість: залізна та марганцева руди, боксити, вольфрам, ніобій, тантал, цирконій; Рослинництво: кава, какао-боби, цукрова тростина, соя, бавовник; Тваринництво: м'ясне скотарство, свинарство, вівчарство; Лісове господарство), Вторинний сектор (Металургія, Машинобудування, Текстильна промисловість, Харчова промисловість), Третинний сектор (Фінансова діяльність, Освіта, Міжнародний туризм, Транспорт). Диспропорції просторової організації господарства Бразилії. Позитивні та негативні економічні та екологічні наслідки глобалізації в Бразилії.

«ЕКОНОМІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ»

53. Економіко-географічне положення України. Україна на карті світу. Суспільно-географічне положення України. Розміри території, її конфігурація і компактність з точки зору господарського розвитку. Роль і місце України в світовому господарстві. Сучасний державний та адміністративно-територіальний устрій, форма правління. Галузі промисловості і окремі виробництва, якими Україна виділяється на економічній карті світу. Галузі сільського господарства, які мають світове значення. Роль транспортної інфраструктури для економіки України і для здійснення транзитних міжнародних перевезень вантажів. Основні міждержавні транспортні магістралі. Політико-географічне положення України. Господарський потенціал суміжних країн. Геополітичні аспекти взаємодії з іншими державами. Значення досить інтенсивних зовнішньоекономічних зв'язків з багатьма країнами світу. Еколого-географічне положення.

54. Адміністративно-територіальний устрій та історико-географічні особливості формування території. Формування території держави. Сучасний

державний та адміністративно-територіальний устрій, форма правління. Походження назви "Україна" та її перші згадки в історичних документах. Українська державна територія та її етнічні землі. Основні етапи формування сучасної державної території України. Особливості політичного і економічного розвитку Київської Русі в період IX-XV ст. Зміни на політичній та економічній карті України в період XVI-XVIII ст. Історія формування території і розвитку економіки Слобідської України. Особливості історичного і економічного розвитку на період XIX-XX ст. Формування кордонів України в ході Другої світової війни. Сучасна конфігурація кордонів країни. Українська державна територія й етнічні землі.

55. Металургійний комплекс України. Чорна металургія. Значення чорної металургії в економіці України. Виробнича структура галузі. Фактори розвитку та особливості територіальної структури галузі. Високий експортний потенціал галузі. Економічна характеристика сировинних ресурсів чорної металургії: руд чорних металів, коксівної бази та інших допоміжних матеріалів. Географія їх видобутку та первинної переробки. Економіко-географічна характеристика трьох металургійних баз України: Донбас, Придніпров'я, Приазов'я. Проблеми і перспективи чорної металургії України. Кольорова металургія. Значення галузі в економіці України. Структура галузі. Особливості розвитку і розміщення підприємств кольорової металургії. Значення для України виробництва вторинних кольорових металів, основні центри їх виробництва.

56. Структура сільського господарства України. Рослинництво. Зернове господарство країни як основа всього землеробства. Посівні площі, врожайність, валовий збір зерна. Розподіл площ зернових за природно – економічними зонами і окремими регіонами. Географія головних зернових культур круп'яних технічних культур. Основні їх групи. Особливості вирощування. Географія найважливіших технічних культур України: цукрового буряка, соняшника, льону – довгунця, тютюну, ефіроолійних, хмелю. Географія овочівництва, виноградарства, плодово – ягідних, картоплярства, баштанництва, кормових культур. Тваринництво України. Кормова база і її особливості. Зміна характеру кормової бази з півночі на південь. Географія головних галузей тваринництва: скотарство, свинарство, вівчарство, птахівництво, конярство, птахівництво, звіроводство; риболовство ставкового, кролівництво, шовківництво.

57. Природно-ресурсний потенціал України. Вплив природних умов і ресурсів на територіальну організацію господарства країни. Поняття "ПРП" території. Сутність економічної оцінки ПРП. Значення виявлення компонентної структури ПРП. Рівень забезпеченості господарства України природними ресурсами. Регіональні відмінності в забезпеченні ПРП.

Структура та характеристика окремих компонентів ПРП: мінерально-сировинні ресурси: паливні, рудні, нерудні. Вугільні басейни. Нафтогазонасні області. Залізо- і марганцеворудні басейни. Запаси руд кольорових металів. Нерудна сировина для хімічної, металургійної і будівельної промисловості. Регіони з найбільш високим рівнем забезпеченості мінеральною сировиною

Земельні ресурси. Структура землекористування. Природна і економічна оцінка лісових ресурсів і головні райони їх запасів. Потенціал водних ресурсів з економічним потенціалом їх запасів, рівнем забезпеченості мешканців України і господарства, рівнем забезпеченості окремих районів і регіонів. Фауністичні ресурси та їх структура. Природно-рекреаційний потенціал з виділенням регіонів; які мають найбільші можливості для розвитку курортно-лікувальних і оздоровчих комплексів. Географічні проблеми раціонального природокористування.

58. Чисельність та розселення населення України. Сучасні тенденції розвитку демографічних процесів в Україні та їх регіональні відміни. Динаміка чисельності населення. Природний рух населення. Захворюваність населення. Регіональні відміни. Статеві-вікова структура населення. Старіння населення. Міграції, їх види і причини. Демографічна політика держави.

Густота населення. Регіональні відміни. Міське розселення. Типи міських поселень. Урбанізація. Регіональні відміни у рівнях урбанізації. Міста-мільйонери. Агломерації. Проблеми розвитку малих і середніх міст.

Сільське розселення. Типи сільських поселень. Територіальні відміни розселення в Поліссі, Лісостепу, Степу, гірській місцевості.

59. Хімічна та лісова промисловість України. Хімічне виробництво. Виробництво деревини, паперу. Структура хімічної промисловості України. Основна хімія, хімія органічного синтезу.

Значення та особливості технологій хімічного виробництва. Чинники розміщення основних виробництв хімічних речовин і хімічної продукції, фармацевтичної продукції, гумових і пластмасових виробів.

Хімічне виробництво в Україні. Основні центри і райони виробництва хімічної продукції та чинники їх формування. Проблеми і перспективи розвитку галузей хімічної промисловості в Україні.

Виробництво деревини й паперу: значення, особливості технологій та чинники розміщення підприємств. Структура лісопромислового комплексу. Виробництво деревини й паперу в Україні. Лісохімія. Основні лісосировинні райони України. Проблеми і перспективи розвитку галузей лісової і деревообробної промисловості в Україні.

60. Транспортний комплекс України. Транспорт, його роль у національній економіці та формуванні світового господарства. Види транспорту, їхні переваги й недоліки.

Види транспорту України. Залізничний транспорт – основний вид транспорту України. Найважливіші автомагістралі України. Водні шляхи, найбільші морські та річкові порти України. Повітряний транспорт. Територіальна організація транспортного комплексу України. Транспортні магістралі. Транспортні вузли. Міжнародні транспортні коридори на території України.

БЛОК «КАРТОГРАФІЯ ТА ГІС»

«КАРТОГРАФІЯ З ОСНОВАМИ ТОПОГРАФІЇ»

61. Географічна карта: властивості, функції, основні елементи. Поняття «географічна карта». Основні елементи географічної карти (картографічне зображення, математична основа, допоміжне оснащення, додаткові дані, легенда). Види координатної сітки. Паралелі і меридіани. Координати точок. Класифікація карт.

62. Тематичні карти та елементи її змісту. Способи зображення на тематичних картах. Спосіб якісного фону. Спосіб кількісного фону. Спосіб ареалів. Крапковий спосіб. Спосіб локалізованих діаграм. Спосіб значків. Спосіб знаків руху. Спосіб лінійних знаків. Спосіб картограми. Спосіб картодіаграми.

63. Географічний зміст топографічної карти. Масштаб карти. Масштаб. Види масштабу. Способи вимірювання відстаней на топографічній карті. Точність вимірювань відстаней. Способи вимірювання площ на топографічній карті. Топографічні умовні знаки. Зображення рельєфу. Абсолютна і відносна висоти. Горизонталі та бергштрихи. Крутість схилу. Зображення гідрографічної сітки, рослинного і ґрунтового покриву. Зображення соціально-економічних об'єктів.

64. Топографічна карта та її практичне значення. Зовнішня рамка топографічної карти. Мінутна рамка топографічної карти. Внутрішня рамка топографічної карти. Географічні координати точок: широта і довгота. Методика визначення географічних координат. Проекція Гауса-Крюгера. Вісі прямокутної системи координат. Серединний меридіан. Прямокутні координати точок на карті. Методика визначення прямокутних координат. Азимут. Дійсний (географічний) азимут. Магнітний азимут. Дирекційний кут. Магнітне схилення. Наближення меридіанів. Практичне значення кутів напрям.

«ІНСТРУМЕНТАРІЙ ГЕОГРАФІЧНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»

65. Географічно-інформаційні системи і технології: основні поняття та сфера застосування. Поняття про географічно-інформаційні технології. Історія розвитку ГІС. Класифікація ГІС за функціональним призначенням, проблемно-тематичною орієнтацією, територіальним охопленням, за способом організації даних. Місце ГІС серед інших інформаційних систем. Задачі, для розв'язання яких застосовують ГІС. Зв'язки з іншими науками: картографією, географією та іншими науками про Землю, інформатикою, математикою.

66. Складові географічно-інформаційних систем. Функції ГІС. Основні напрями практичного використання функціональних можливостей ГІС. Загальна схема функціонування ГІС. Основні структурні компоненти ГІС: апаратні засоби, програмний комплекс, інформаційний блок (дані), розробники й користувачі (експлуатаційний персонал), режими (плани) й регламенти (правила) роботи (використання). Підсистеми ГІС: підсистема збирання даних (введення даних), підсистема зберігання і редагування даних, підсистема

маніпуляції даними та їхнього аналізу, підсистема виводу (візуалізації) результатів аналізу.

67. Растрові та векторні моделі просторових даних. Джерела даних для ГІС: матеріали польових та стаціонарних досліджень, картографічні матеріали, дані дистанційного зондування (ДДЗ), статистичні дані, цифрові бази даних, літературні джерела. Картографічні джерела в мережі Інтернет. Ієрархічні растрові структури даних. Піксел як двовимірний елемент растрового зображення. Векторні моделі просторових даних. Типи векторів. Типи файлів (шейп-файли). Порівняння властивостей растрових і векторних файлів. Растрово-векторне перетворення (або векторизація). Векторно-растрове перетворення.

68. Картографічні проєкції в роботі з ГІС. Поняття про картографічну проєкцію. Спотворення на картах. Класифікація картографічних проєкцій за видом допоміжної поверхні та спотвореннями. Система координат. Географічна система координат: загальноземна геодезична система 1984 (WGS 84) та референц геодезична система 1942 року (Pulrovo 1942). Прямокутна (спроєктована) система координат: поперечно-циліндрична проєкція Меркатора (UTM) та проєкція Гаусса-Крюгера. Перетворення систем координат для шарів та карт.

69. Відкрита ГІС SAGA (System for Automated Geoscientific Analyses). Основні характеристики відкритої ГІС SAGA. Переваги і недоліки програми. Тенденції розвитку програмного забезпечення. Елементи інтерфейсу (GUI). Спеціалізовані програмні засоби (універсальні повно-функціональні (full GIS) та інструментальні ГІС (GIS software tools); картографічні візуалізатори (map viewer) та браузерери (map browser); засоби настільного картографування (desktop mapping) та інформаційно-довідкові системи (help-desk system).

БЛОК «РЕГІОНАЛЬНА ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ ТА КРАЄЗНАВСТВО»

«ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ МАТЕРИКІВ ТА ОКЕАНІВ»

70. Схарактеризуйте властивості вод Тихого океану: розподіл температури та солоності вод на поверхні океану та з глибиною. Властивості вод Тихого океану: температура, солоність, прозорість, густина. Чинники, що впливають на розподіл температури поверхневих вод океану. Закономірності змін температури поверхневих вод в океану. Зміна температури води з глибиною. Чинники, що впливають та закономірності розподілу солоності води в океані на поверхні та з глибиною.

71. Проаналізуйте вплив кліматотвірних чинників Європи. Кліматичне районування Європи. Кліматоутворюючі чинники. Розподіл сонячної радіації по території материка. Вплив баричних центрів на атмосферні процеси. Вплив рельєфу на циркуляційні процеси. Вплив Атлантичного та Північного Льодовитого океанів. Циркуляція атмосферного повітря в літній та зимовий період над територією Європи. Характеристика літнього та зимового періоду. Характеристика кліматичних поясів та типів клімату.

72. Історія формування території Північної Америки. Основні етапи горотворення. Вплив четвертинних зледенінь на формування рельєфу материка. Історія формування території Південної Америки (докембрійський період, байкальське, каледонське, герцинське, мезозойське та альпійськеоого горотворення). Четвертинні зледеніння та їх вплив на формування сучасної природи материка. Сучасна тектонічна та геологічна будова. Загальна характеристика рельєфу материка. Зв'язок рельєфу та тектонічної будови.

73. Внутрішні води Північної Америки: річки, озера, болота, підземні води, льодовики та багаторічна мерзлота. Види внутрішніх вод. Басейни стоку океанів. Чинники що впливають на формування внутрішніх вод (кліматичні, геолого-геогморфологічні). Розподіл річкової сітки. Види живлення та режим річок. Характеристика найбільших річкових систем. Види озер та їх розподіл по території. Найбільші озера. Підземні води їх розподіл по території. Болота. Льодовики. Багаторічна мерзлота.

74. Фізико-географічне районування Південної Америки. Комплексна фізико-географічна характеристика Амазонії. Субконтиненти та фізико-географічні країни Південної Америки. Позаандійський Схід: Льянос Ориноко, Гвіанське нагір'я, Амазонія, Бразильське плоскогір'я, Внутрішні рівнини, Прекордильєри та Пампійські сьєри. Патагонія. Андійський Захід: Загальні відомості та склад території: Карибські Анди, Північні Анди, Центральні Анди, Чілійсько-Аргентинські Анди, Південні (Патагонські) Анди.

План комплексної фізико-географічної характеристики Амазонії: 1) фізико-географічне розташування; 2) тектонічна та геологічна будова; 4) рельєф; 5) клімат; 6) внутрішні води; 7) ґрунти; 8) рослинний покрив; 9) тваринний світ; 9) види господарської діяльності; 10) екологічні проблеми.

75. Фізико-географічна характеристика природних зон Африки. Географічні пояси та природні зони. Вологі екваторіальні ліси. Перемінно-вологі ліси. Савани. Пустелі. Субтропічні вічно зелені ліси та чагарники. Закономірності розповсюдження ґрунтів. Види рослинності та її розповсюдження по території. Тваринний світ та його розповсюдження по території.

76. Своєрідність флори і фауни Австралії, вплив на них антропогенного чинника. Види рослинності та її розповсюдження по території. Тваринний світ та його розповсюдження по території. Ендемізм тваринного та рослинного світу. Антропогенний вплив на органічний світ материка. Екологічні проблеми, пов'язані із антропогенним впливом та шляхи їхнього розв'язання.

77. Клімат Азії. Кліматоутворюючі чинники. Характеристика кліматичних поясів. Кліматоутворюючі чинники. Розподіл сонячної радіації по території материка. Вплив баричних центрів на атмосферні процеси. Вплив рельєфу на циркуляційні процеси. Вплив Атлантичного, Північного Льодовитого, Тихого та Індійського океанів. Циркуляція атмосферного повітря в літній та зимовий період над територією Азії. Характеристика літнього та зимового періоду. Розподіл тиску та температур у літній та зимовий період. Розподіл кількості опадів. Характеристика кліматичних поясів та типів клімату.

78. Комплексна фізико-географічна характеристика Антарктиди. Вплив ФГП на природу материка. Етапи формування корінної частини материка. Тектонічна будова та її рельєф. Корисні копалини. Загальна характеристика льодовикового покриву. Типи льодовиків. Оази. Кліматотвірні чинники. Розподіл температур, тиску та кількості опадів. Атмосферна циркуляція в межах материка. Типи клімату. Рослинний та тваринний світ. Екологічні проблеми материка.

79. Внутрішні води Азії. Види внутрішніх вод. Басейни стоку океанів. Чинники що впливають на формування внутрішніх вод (кліматичні, геолого-геоморфологічні). Розподіл річкової сітки. Види живлення та режим річок. Характеристика найбільших річкових систем. Види озер та їх розподіл по території. Підземні води їх розподіл по території. Болота. Льодовики. Багаторічна мерзлота.

«ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ»

80. Найбільші геотектонічні структури в межах території України. Обґрунтуйте співвідношення між найбільшими геотектонічними структурами і великими формами рельєфу. Геотектонічне районування території України. Характеристика будови найбільших геотектонічних структур. Глибинна будова України за сейсмічними даними. Співвідношення між найбільшими геотектонічними структурами і великими формами рельєфу.

Загальні риси орографії. Класифікація форм рельєфу (розмірна, морфологічна). Загальний план будови поверхні, закономірності поєднання макроформ рельєфу. Характеристика макроформ рельєфу.

81. Корисні копалини, їхня класифікація. Поясніть закономірності поширення різних груп корисних копалин (у залежності від приуроченості до геотектонічних структур і віку геологічних комплексів) на прикладі території України). Закономірності поширення гірських порід різного віку і складу. Геологічна будова окремих регіонів України. Корисні копалини, їх класифікація. Загальні закономірності поширення різних груп корисних копалин (у залежності від приуроченості до геотектонічних структур і віку геологічних комплексів). Характеристика паливних, рудних і нерудних корисних копалин, оцінка їх родовищ.

82. Дайте оцінку родючості ґрунтів на території України. Наведіть вдалі приклади меліорації та охорони ґрунтів. Ґрунтоутворюючі процеси в межах України. Основні генетичні типи ґрунтів, їх характеристика (за типовим планом).

Аналіз чинників, що впливають на поширення ґрунтів. Оцінка родючості ґрунтів, їх зміни під впливом природокористування. Меліорація, охорона ґрунтів. Ґрунтознавчі дослідження.

83. Сучасні ландшафти України, поширення типів і підтипів. Схарактеризуйте один із типів сучасних ландшафтів, їх екологічні проблеми, обґрунтуйте заходи щодо їх охорони і раціонального природокористування. Сучасні ландшафти, критерії їх класифікації, поширення типів і підтипів. Характеристика типів і підтипів сучасних

ландшафтів, їх екологічні проблеми, заходи щодо охорони і раціонального природокористування.

Проблеми заповідної справи. Зміна ландшафтів і природного середовища під побічним впливом природокористування (через повітряні й водні потоки). Зони забрудненості. Геоекологічне районування України.

84. Аналіз прояву основних кліматотвірних чинників: сонячної радіації і атмосферної циркуляції у межах України. Поясніть, як атмосферна циркуляція впливає на погоду Полтави в день складання кваліфікаційного іспиту. Аналіз прояву основних кліматотвірних чинників: сонячної радіації, атмосферної циркуляції, підстилаючої поверхні у межах України. Аналіз показників елементів клімату та їх режиму (термічного, опадів і зволоження, вітрового, снігового покриву тощо), закономірності їх розподілу по території України. Несприятливі (стихійні) метеорологічні явища.

85. Надайте характеристику типів живлення та водного режиму річок України. Охарактеризуйте географію, а також гідрографічні та гідрологічні характеристики ключових річкових басейнів в межах України. Аналіз типів живлення річок України – снігового, дощового, підземного та змішаного. Особливості водного режиму рівнинних і гірських рік в межах України. Повені, паводки, наводнення. Природа небезпечних гідрокліматичних явищ: причини і наслідки. Річкові мережі, річкові басейни, найбільші ріки України (Дніпро, Дністер, Південний Буг, Сіверський Донець), їх гідрографічні та гідрологічні характеристики.

86. Охарактеризуйте фізико-географічне розташування Чорного й Азовського морів. Проаналізуйте особливості природи морів України за типовим планом характеристики. Особливості фізико-географічного районування Чорного та Азовського моря в межах Світового океану. Географічне розташування Чорного та Азовського морів в межах Атлантичного океану. Загальні особливості їх природи як внутрішньоматерикових морів. Основні етапи розвитку їх басейнів, гідрологічний та гідрохімічний режим, флора і фауна. Природні ресурси морів, їх господарське значення.

87. Визначте особливості ключових типів рослинності України, охарактеризуйте чинники, що впливають на їх формування та географію поширення. З'ясуйте закономірності поширення флори і фауни по території України. Характеристика ключових типів рослинності України - лісової, лучної, степової, болотної та прибережно-водної. Найбільш поширені види деревної рослинності України - основні види та їх географія. Особливості тваринного світу України в межах: зони мішаних лісів (Полісся), широколистяних лісів, лісостепу, степу, району узбережжя морів та великих річок, акваторії морів України, гірських районів Карпат та Кримських гір.

«ГЕОГРАФІЯ ПОЛТАВЩИНИ»

88. Рельєф, геологічна будова, корисні копалини Полтавщини. Геоморфологічна характеристика. Загальні риси будови земної поверхні території Полтавщини. Закономірності поєднання макроформ рельєфу, нахилу поверхні, простягання річкових долин. Характеристика основних макроформ рельєфу.

Тектонічне районування території Полтавщини. Порівняльна характеристика будови найбільших тектонічних структур. Глибинна будова Полтавщини за сейсмічними даними. Співвідношення між тектонічними структурами і макроформами рельєфу.

Геологічна карта Полтавщини. Характеристика основних геологічних структур: Українського щита і Дніпровсько-Донецької западини в межах області (склад, вік і умови залягання гірських порід, корисні копалини). Оцінка забезпеченості території різними видами мінерально-сировинних ресурсів.

Особливості неотектонічного етапу в межах території Полтавщини.

Сучасна тектоніка. Інтенсивність горизонтальних і вертикальних рухів у межах різних геотектонічних структур.

Геоморфологічна характеристика. Морфоструктури, їх класифікація і характеристика. Геоморфологічні рівні. Морфоскульптури і їх характеристика.

Оцінка несприятливих геолого-геоморфологічних явищ на території області, заходи щодо їх запобігання та усунення наслідків прояву.

89. Клімат та внутрішні води Полтавської області. Аналіз чинників кліматоутворення. Характеристика основних кліматичних показників (середніх і екстремальних). Динаміка змін клімату. Несприятливі метеорологічні явища. Кліматичні сезони. Кліматичні ресурси та їх оцінка. Історія та сучасна організація дослідження погоди і клімату Полтавщини. Клімат і фенологічні сезони.

Поверхневі і підземні води. Загальна характеристика водного стоку і чинників, які його зумовлюють. Річкова мережа. Аналіз джерел живлення і водного стоку річок. Озера і болота. Штучні водойми. Водний баланс і водні ресурси. Проблеми водокористування в регіоні.

90. Промисловість Полтавщини. Місце промисловості в господарському комплексі області. Структура, спеціалізація і основні міжгалузеві промислові комплекси (МГК) Полтавщини. Виробнича інфраструктура. Галузева структура промисловості Полтавщини, місце кожного МГК за роллю та обсягом виробництва. Фактори розміщення окремих галузей промисловості Полтавщини. Переваги і недоліки сучасної галузевої структури промисловості Полтавщини.

Територіальна організація промисловості Полтавщини. Основні елементи територіальної структури промислового виробництва Полтавщини (промислові пункти, центри, вузли).

Проблеми і перспективи розвитку та розміщення промисловості Полтавщини.

9. ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ З ПІДГОТОВКИ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

БЛОК «МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ»

«Методика навчання географії»

1. Загальна методика навчання географії: Підручник [з грифом МОНМС України] / О. М. Топузов, В.М. Самойленко, Л.П. Вішнікіна. – К.: ДНВП "Картографія", 2012. – 512 с.
2. Вішнікіна Л. П. Компетентнісне навчання географії в основній школі [Текст]: монографія / Л. П. Вішнікіна. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2017. – 407 с.
3. Назаренко Т. Г. Методика навчання географії України в загальноосвітніх навчальних закладах (особливості навчання) [Текст] Х.: ВГ «Основа», 2016. 112 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/707431/>
4. Навчання географії : Понятійно-термінологічний словник (з грифом МОН України) / В. М. Самойленко, Я. Б. Олійник, Л. П. Вішнікіна, І. О. Діброва. – К.: Ніка-Центр, 2014. – 352 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://geo.univ.kiev.ua/images/samojlenko.pdf>
5. Кобернік С.Г., Коваленко Р. Р., Скуратович О. Я. Методика навчання географії в загальноосвітніх навчальних закладах : навч. посіб. за ред. С. Г. Коберніка. К. : Навч. книга, 2005. 319 с. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/6459_01.pdf
6. Компетентнісне навчання та викладання географії у системі неперервної педагогічної освіти: кол. Монографія / [авт. кол.: Л. П. Вішнікіна, А. А. Шуканова, О. А. Федій, С. П. Сарнавський, та інші.]; за наук. ред.. д-ра пед. наук Л. П. Вішнікіної. Полтава, 2022. 265 с.

БЛОК «ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ»

«Загальне землезнавство»

1. Багров М. В., Боков В. О., Черваньов І. Г. Землезнавство. К.: Либідь, 2000. 464 с.
2. Олійник Я.Б., Федорищак Р. П., Шищенко П. Г. Загальне землезнавство. К.: Знання-Прес, 2008. 247 с. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/63-zagalne-zemleznavstvo-olynik-yab.html>
3. Загальне землезнавство. Книга 1 : навчальний посібник / авт.-уклад.О. Д. Лаврик. Умань : ПП Жовтий О. О., 2014. 112 с.
4. Загальне землезнавство. Книга 2 : навчальний посібник / уклад. : О. Д. Лаврик, О. І. Ситник, В. В. Цимбалюк. Умань : ВПЦ «Візаві», 2021. 214 с.
5. Коротун І. М. Загальне землезнавство: навчальний посібник. Рівне, ДІВА, 2013. 308 с.

«Геологія з основами геоморфології»

1. Вовк В. М. Геологічний словник : для студентів вищих навчальних закладів / В. М. Вовк. – Кіровоград : КОД, 2012. – 504 с.

2. Геологія з основами геоморфології : [навч. посіб.] / І. Паранько, А. Сіворонов, О. Мамедов. – Кривий Ріг : Мінерал, 2008. – 373 с.
3. Мізерський В. Динамічна геологія (загальна геологія) : навчальний посібник : пер. с пол. / Володимир Мізерський ; Пер. Роман Смішко . – 2-ге вид., випр. – Львів : Видавництво Львівського університету ім. І. Франка, 2011 . – 354 с.
4. Паранько І. С. Загальна геологія : навч. посібник / І. С. Паранько, А. О. Сіворонов, В. Д. Євтехов. – Кривий Ріг : Мінерал, 2003. – 464 с.
5. Рудько Г. І. Геологія з основами геоморфології : навчальний посібник / Г. І. Рудько, О. М. Адаменко, О. В. Чепіжко, М. Д. Корчак. – Чернівці : Букрек , 2010. – 400 с.
6. Свинко Й. М., Сивий М. Я. Геологія / Й. М. Свинко, М. Я. Сивий – К. : «Либідь», 2003. – 474 с.
7. Стецюк В.В. Основи геоморфології: Навч. посібник / В.В.Стецюк, І.П. Ковальчук – Київ, 2005. – 495 с.

«Метеорологія та гідрологія»

1. Антонов В.С. Короткий курс загальної метеорології: Навч. посібник. Чернівці: « Рута », 2004. 336 с.
2. Врублевська О. О., Гончарова Л. Д., Катеруша Г. П. Кліматологія / Підручник під ред. Є. П. Школьного, Одеса. Екологія. 2013 . 346 с.
3. Загальна гідрологія. Підручник / За ред. Хільчевського В.К., Ободовського О.Г. Київ. ВПУ «Київський університет», 2008. 399 с.
4. Клименко В.Г. Загальна гідрологія: Навчальний посібник для студентів / В.Г. Клименко. Харків, ХНУ, 2008. 144 с.
5. Метеорологія та кліматологія: текст лекцій / Укладач: М. В. Сарапіна. НУЦЗУ. 2016. 207 с.
6. Смирнова В.Г. Гідрологія : навчальний посібник для студ. / уклад. Смирнова В.Г. Київ.: Видавничий дім «Кондор», 2018. 170 с.
7. Хільчевський В.К. Основи океанології: Підручник. / Хільчевський В.К., Дубняк С.С. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ.: ВПЦ Київський університет , 2008. 255 с.

«Основи ландшафтознавства та біогеографія»

1. Булава Леонід Миколайович. Біогеографія. *Навч. пос.* - Полтава: ПДПУ, 2005. – 68 с.
2. Кукурудза Семен Ілліч. Біогеографія : Підручник для студ. геофак. /Львів. нац. ун-т. імені Івана Франка. - Львів : Видавн. центр ЛНУ ім. І.Франка, 2006. – 504 с.
3. Мащенко О.М. Основи ландшафтознавства. Навчальний посібник / Ольга Миколаївна Мащенко. – Полтава: ПНПУ, 2010. – 86 с.
4. Міхелі С.В. Основи ландшафтознавства / Сергій Володимирович Міхелі. – Київ – Кам'янець-Подільський: Абетка Нова, 2002. – 184 с.
5. Самойленко В. М. Антропізація ландшафтів : монографія / – Київ : Ніка-Центр, 2018. – 232 с.
6. Гуцуляк В. М. Основи ландшафтознавства : Навчальний посібник /В. М.
7. Гуцуляк. – Київ : НМК ВО, 1992. – 60 с.

8. Геренчук К.І. Польові географічні дослідження / К.І. Геренчук та ін. – К.: Вища шк., 1972. – 195 с.
9. Денисик Г.І. Нариси з антропогенного ландшафтознавства / Г.І. Денисик, В.М. Воловик – Вінниця: ГПАНІС, 2001. – 170 с.

«Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства»

1. Чорний І. Б. Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства: Навч. посіб. / Іван Борисович Чорний. – К. : Вища шк., 1995. – 240 с.
2. Оніпко В.В. Ґрунтознавство: теорія та практика/ Оніпко В.В., Іщенко В.І. Навчально-методичний посібник. – Полтава, 2011. – 259 с.
3. Позняк С.П. Чинники ґрунтоутворення: Навчальний посібник / Степан Павлович Позняк, Єрофей Никифорович Красеха / Львівський нац. ун-т імені Івана Франка. – Львів : ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 400 с.
4. Іваницький С.М. Ґрунтознавство : підручник для студ. вищих навч. закл. / Степан Миколайович Іваницький, Ганна Романівна Щирба. – Тернопіль : Збруч, 2005. – 228 с.
5. Назаренко І.І. Ґрунтознавство: Підручник для студ. природн. спец. вузів / І.І. Назаренко, С.Н. Польчина, В.А. Нікорич. – Чернівці: Рута, 2003. – 400 с.

БЛОК «ЕКОНОМІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ»

«Основи теорії суспільної географії»

1. Пістун М.Д. Основи теорії суспільної географії / М.Д. Пістун. – К.: Вища школа, 1996. – 230 с.
2. Топчієв О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: Навчальний посібник / О.Г. Топчієв. – Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с.
3. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії: підручник для студентів географічних спеціальностей ВНЗ / О.Г. Топчієв. – Одеса: Астропринт, 2009. – 544 с.
4. Шаблій О.І. Основи суспільної географії / О.І. Шаблій. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – 296 с.
5. Шевчук С.М. Методологічні основи розвитку суспільної географії в Україні у ХХ столітті / С.М. Шевчук, Я.Б. Олійник. Навчальний посібник для ВНЗ / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К.: Обрії, 2011. – 168 с.

«Географія населення з основами демографії»

1. Анісімова Г. М. Географія населення : курс лекцій / Г. М. Анісімова, Й. Й. Молнар, Молнар Д. С. С. – Ужгород : СП ПоліПринт, 2012. – 212 с.
2. Вступ до економічної і соціальної географії: Підручник / А.П. Голиков, Я.Б. Олійник, А.В. Степаненко. – К. : Либідь, 1997. – 319 с.
3. Копылов В.А. География населения : Учебное пособие / Владимир Александрович Копылов. – М. : Издательско-торговая корпорация «Дашков и К°», 2005. – 164 с.
4. Муромцева Ю. І. Демографія [Текст]: навч. посіб. / Юлія Ігорівна Муромцева. – К. : Кондор, 2009. – 300 с.

5. Романцов В. О. Історична демографія України XVIII - початку XXI ст. [Текст] : спецкурс для студ. вищих навч. закладів / Володимир Омелянович Романцов. – К. : Вид-во імені Олени Теліги, 2010. – 160 с.
6. Соціально-економічна географія світу: Навч. посібник / За ред. Кузика С.П. – Львів : Світ, 2003. – 672 с.
7. Федій Олександр. Формування демографічних понять у процесі навчання економічної і соціальної географії : монографія / Олександр Федій. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2014. – 139 с.

«Географія світового господарства»

1. Вішнікіна Л.П. Соціально-економічна географія світу у структурно-логічних конспектах / Л.П. Вішнікіна, О.А. Федій. – Полтава : АСМІ, 1998. – 63 с.
2. Нэгл Г. Географія в діаграмах. Уч. пособие для старшекласників и студентів/ Гаррет Нэгл, Крис Спенсер ; пер. с англ. Э. Абушаевой, В. Колесова. – М. : ООО «Издательство Астрель», 2004. – 176 с. – (Оксфордские учебные пособия).
3. Політична географія і геополітика.: Навч. посіб. / Б.П. Яценко, В.І. Стафійчук, Ю.С. Брайчевський та ін.; [за ред. Б.П. Яценка]. – К. : Либідь, 2007. – 255 с.
4. Стадник О.Г. Світове господарство. 10-й кл. О.Г. Стадник. – Харків : Основа, 2004. – 112 с.
5. Соціально-економічна географія світу : Навч. посібник / [за ред. Кузика С.П.]. – Львів: Світ, 2003. – 672 с.

«Регіональна економічна та соціальна географія світу»

1. Безуглий В. В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн : навч. посіб. Київ : Академія, 2007. 704 с.
2. Безуглий В.В., Козинець С.В. Регіональна економічна та соціальна географія світу : посібник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2003. 688 с.
3. Блій Г., Муллер П., Шаблій О. Географія: світи, регіони, концепти. Київ : Либідь, 2004. 740 с.
4. Економічна і соціальна географія країн, що розвиваються. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 263 с.
5. Економічна і соціальна географія світу : навч. посіб. для студ. географічних спец. вищих навч. закл. / За ред. Кузика С.П. Львів : Світ, 2005. 672 с. Книш М.М.
6. Масляк П. О. Країнознавство : підручник. Київ : Знання, 2008. 292 с.
7. Юрківський В.М. Регіональна економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни : підручник. Київ : Либідь, 2001. 416 с.
8. Електронний атлас: Економічна і соціальна географія світу. URL: <http://www.osvitanet.com.ua/>
9. База даних ООН по країнах світу. URL: <http://data.un.org/en/index.html>
10. Географія (профільний рівень) : підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. 2018. URL: <https://lib.imzo.gov.ua/handle/123456789/744/browse?type=title>

«Економічна та соціальна географія України»

1. Барановський М.О. Економічна та соціальна географія України: реальний

- сектор економіки. Ніжин: Видавець Лисенко М. М., 2018. 376 с.
2. Економічна та соціальна географія України: реальний сектор економіки. Навчальний посібник. Ніжин: Видавець Лисенко М.М., 2018.
 3. Мезенцева Н. І., Мезенцев К. В. Економічна і соціальна географія України: навчально-методичний посібник. Київ. ВПЦ "Київський університет". 2010. 239 с.
 4. Соціально-економічна географія України: Навчальний посібник / за ред. О.І. Шаблій. Львів: Світ, 2000.
 5. Шевчук С. М. Економічна та соціальна географія України (загальна частина) : Практикум. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2019.

БЛОК «КАРТОГРАФІЯ ТА ГІС»

«Картографія з основами топографії»

1. Земледух Р.М. Картографія з основами топографії / Р.М. Земледух. – К. : Вища школа, 1993. – 456 с.
2. Ратушняк Г.С. Топографія з основами картографії / Г.С. Ратушняк. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 208 с.
3. Пересадько В.А. Шкільний словник-довідник з картографії й топографії / В.А. Пересадько, Л.Я. Борисенко. – Харків : Основа, 2004. – 80 с.
4. Сосса Р.І. Топографічне картографування України (1917 – 2012) : монографія / Р.І. Сосса. – К. : Наук. думка, 2014. – 384 с.
5. Федій О. А. Картографія з основами топографії : Методичний посібник для підготовки здобувачів освітнього ступеня «Бакалавр» із галузі знань 01 «Освіта» спеціальності 014.07 «Середня освіта (Географія)» та галузі знань 10 «Природничі науки» спеціальності 103 «Науки про Землю» [Текст] / Олександр Анатолійович Федій. – Полтава, 2019. – 48 с.
6. Федій О. А., Шуканова А. А. Туристична картографія : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2020. 74 с.

«Інструментарій географічних інформаційних технологій»

1. Даценко Л. М. Основи геоінформаційних систем і технологій : навч. посібник / Л. М. Даценко, В. І. Остроух. – К. : ДНВП «Картографія», 2013. – 184 с.
2. Даценко Л. М. Навчальна картографія в умовах інформатизації суспільства: теорія і практика. Монографія / Л. М. Даценко. – К. : ДНВП «Картографія», 2011. – 228 с.
3. Самойленко В. М. Дидактика географії / В. М. Самойленко, О. М. Топузов, Л. П. Вішнікіна, О. Ф. Надтока, І. О. Діброва. – К. : Педагогічна думка, 2014. – 586 с.
4. Самойленко В. М. Географічні інформаційні системи та технології : підручник / В. М. Самойленко. – К. : Ніка-Центр, 2010. – 448 с.
5. Свідзінська Д. В. Методи геоекологічних досліджень : геоінформаційний практикум на основі відкритої ГІС SAGA: навчальний посібник / Д. В. Свідзінська. – К. : Логос, 2014. – 402 с.

БЛОК «РЕГІОНАЛЬНА ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ ТА КРАЄЗНАВСТВО»

«Фізична географія материків та океанів»

1. Гудзевич А.В. Регіональна фізична географія (Європа та Азія): Навч. посібник. Вінниця: «Віндрук», 2005. 464 с.
2. Панасенко Б.Д. Фізична географія материків та океанів: Навч. посібник Частина II. Євразія. Вінниця: «ГПАНІС», 2005. 510 с.
3. Панасенко Б.Д. Фізична географія материків та океанів: Навч. посібник. В 2 ч. – Ч. 1. Материк південної. Вінниця: ЕкоБізнесЦентр. 1999. 200 с.
4. Міхелі С. В. Фізична географія Євразії : навчальний посібник. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. 286 с.
5. Міхелі С. В. Фізична географія Північної Америки: навч. посібник. Київ : Перун, 2019. 284 с.
6. Ковалишин Д. І., Сивий М. Я., Дем'янчук П. М., Волік О. В., Гулик С. В., Гавришок Б. Б. Регіональна фізична географія поверхні Землі. В 4-х ч. Ч. 4. Суходільна поверхня Землі (Євразія). Кн. 2. Азія: Посібник для студентів географічних спеціальностей закладів вищої освіти / За редакцією проф. М. Сивого та проф. Й. Свинка. Тернопіль-Торонто: Осадца Ю. В., 2020. 376 с.

«Фізична географія України»

1. Булава Л.М. Географія : Природа і населення України. – Харків : Видавництво «Ранок», 2016. – 208 с.
2. Заставний Ф.Д. Фізична географія України. [Підручник]. – Львів: ЛОН-МІО, 1996. – 232 с.
3. Маринич О.М., Шищенко П. Г. Фізична географія України: Підручник. – 3-тє вид., стереотипне. – К. : Знання, 2006. – 512 с. (К.: Знання, 2003. – 480 с.)
<http://noisetegdsoftware.16mb.com/fzichna-geografya-ukrani.html>
4. Природа Украинской ССР. Ландшафты и физико-географическое районирование. К.: Наукова думка, 1986. – 184 с.
5. Грезе В.Н. и др. Природа УССР. Моря и внутренние воды. – К.: Наук. думка, 1987. – 224 с.
6. Байцар А. Фізична географія України. Навчальний посібник. – Львів. Видавн. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. – 172 с.
7. Клімат України / За ред.. В.М. Ліпінського, В.А. Дячука, В.М.Бабіченко. – К.: Вид-во Раєвського, – 511 с.
8. Загальна гідрологія. Підручник / Левківський С.С., Хільчевський В.К., Ободовський О.Г., Будкіна Л.Г., Гребінь В.В., Закревський Д.В., Лисогор,С.М., Падун М.М., Пелешенко В.І. - К.: Фітосоціоцентр, 2000. – 264 с.

«Географія Полтавщини»

1. Полтавська область : природа, населення, господарство. Географічний та історико-економічний нарис / [Аліман М.В., Андрієнко В. В., Булава Л. М. та ін.] ; за ред. К. О. Маца. [2-ге вид., доп. і перероб.]. Полтава : Полтавський літератор, 1998. 336 с.
2. Закалюжний В.М. Джурка Г.Ф. Полтавська область. Геолого-географічний нарис: Навчальний посібник. Полтава: ПДПУ, 2000. 130 с.

3. Джаман М.О., Єрмаков В.В., Смирнова В.Г. Суспільно-географічні процеси на території Полтавського історико-географічного краю у період формування індустріального суспільства: Монографія / Під ред. Академіка АЕН України М.О. Джамана. Полтава:ПУЕТ, 2012. 223 с.
4. Дудник І.М, Логвин М.М. Працересурсний потенціал Полтавщини: суспільно-географічний аспект. Полтава: ПіБ-МНТУ, 2004. 163 с.
5. Полтавська область : Географічний атлас : Моя мала Батьківщина / М-во освіти і науки України, Полтавський держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. / [голова ред. кол. Л. М. Булава; відп. ред. Т. В. Погурельська]. Київ. : ТОВ «Видавництво «Мапа», 2004. 20 с.
6. Головне управління статистики у Полтавській області URL: <http://www.poltavastat.gov.ua>
7. Географія Полтавщини. URL: <http://geo.pnpu.edu.ua/>
8. Природа Полтавщини URL: <http://www.eco-poltava.gov.ua/stan.htm>
9. Природно-заповідний фонд Полтавщини URL: Режим доступу: <http://www.eco-poltava.gov.ua/pzfzag.htm#top>
10. Червона книга Полтавщини URL: <http://www.eco-poltava.gov.ua/chervonk.htm>